

VALORIFICAREA CULTURII POPULARE ÎN BUCOVINA, ÎNTRE ANII 1850 ȘI 1900 (II)

ELENA PASCANIUC

La un deceniu de la încetarea apariției periodicului „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina”, timp în care numeroase materiale folclorice adunate din Bucovina (de S. Fl. Marian, Dimitrie Dan, Vasile Bumbac) apar în publicații transilvănene¹, în cele conduse de B. P.-Hasdeu, „Traian”, „Columna lui Traian”, dar și în „Convorbiri literare”, Societatea hotărăște, în Adunarea generală din 1879², să editeze o nouă publicație, „Aurora română”, până la a cărei apariție efectivă mai trec doi ani. Motivele acestei amânări sunt de ordin financiar³, dar existența efemeră a revistei s-a datorat, în egală măsură, numărului redus de colaboratori.

„Aurora română”⁴, ca organ beletristic-literar al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, apare la Cernăuți în perioada august 1881 –

---

¹ Revistele conduse de Iosif Vulcan, „Familia” și „Șezătoarea”, au fost mereu deschise colaboratorilor din Bucovina. Vezi articolele: George Tofan, *Colaboratori bucovineni ai „Familiei”*, în „Junimea literară”, Cernăuți, anul IV, 1907, nr. 10–11, p. 229–233; Eugen Dimitriu, *Colaboratori bucovineni la revista „Familia”*, I, în „Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, VIII, 1981, p. 333–352; *Colaboratori bucovineni la revista „Familia”*, II, *ibidem*, IX, 1982, p. 347–365.

² Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani. Istoric și realizări*, vol. I, Rădăuți, Editura Septentrion, 2012, p. 315.

³ *Ibidem*.

⁴ „Aurora Română”, Organ beletristic-literar al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Cernăuți, 1 august 1881 – 15 decembrie 1882 și ianuarie–august 1884. Apare lunar. Redactor responsabil și editor, Ion I. Bumbac. Publicația nu este menționată în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Ediția a II-a, [București-Chișinău], Editura Academiei Române–Editura Gunivas, 2002. Informații biobibliografice vezi la Ioan V. Cocuz, Matei Hulubei, *Presa românească în Bucovina (1809–1944)*, Bacău, f. ed., 1991, p. 29–30. *Dicționarul general al literaturii române*, vol. I, A/B, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, menționează revista cernăuțeană la paginile 272–273, într-un articol semnat de Ion Hangiu, în care sunt destule inexactități în ceea ce privește conținutul paginilor din „Aurora română” dedicate literaturii populare. De exemplu, S. Fl. Marian nu a publicat articolele despre moravuri și datini populare, autorul este G. Tămăiață.

Analele Bucovinei, XX, 2 (41), p. – , București, 2013

decembrie 1882. Numerele din ianuarie–august 1884 ale revistei sunt scoase pe cheltuiala redactorului responsabil, Ion I. Bumbac. Foarte curând, acesta se vede nevoit să răspundă cititorilor care își exprimă nemulțumirea că revista nu publică articole științifice, așa că, la rubrica *Cătră publicul cetitoriu*, redacția publică un răspuns, anunțând că una dintre preocupările revistei este de a publica în special producții populare, care să devină sursă de inspirație pentru creațiile culte. Dar materialele folclorice publicate în revistă sunt puține, iar de la jumătatea anului 1882 lipsesc de tot.

Apar în „Aurora română” câteva culegeri de „poezii populare”, balade, o legendă, o tradiție populară, un grupaj de descântece. În primul număr al periodicului, S. Fl. Marian publică balada populară *Finul și nănașa*⁵, iar Dimitrie Dan tipărește *Poesii populare*⁶ adunate din comuna Bilca. Sub semnătura lui S. Fl. Marian mai apar două articole de botanică populară, *Scumpia*⁷ și *Însemnătatea alunului la poporul român*⁸, acesta fiind publicat ca editorial, la început de an. Descântecele apărute⁹ în revistă sunt adunate de I. Berariu, iar G. Tămăiaș publică, în două părți, articolul *Moravuri și datine populare*¹⁰. Articolul *Florile dalbe? sau Florile Dalbei?*¹¹, semnat de Ion I. Bumbac, este ultima lucrare tipărită în revistă, care se mai preocupă, la un nivel modest, de expresii ale culturii tradiționale.

Prima gazetă tipărită la Suceava a fost „Revista politică”¹², care a apărut bilunar, între 3/15 mai 1886 și 1 aprilie 1891. Editor a fost avocatul Matei Lupu, iar administrator, S. Fl. Marian.

Publicația susținea ideea unității naționale și apăra – în absența altei gazete reprezentative pentru Bucovina, la acea dată – interesele sociale, politice și culturale românești în cadrul Imperiului Austro-Ungar. Interesul pentru viața socială și politică, inclusiv cea internațională, era completat de inițiative culturale, de promovarea scriitorilor locali și de publicarea de materiale folclorice care să atragă atenția cititorilor asupra valorii artistice și documentare a folclorului.

De regulă, sub genericul *Foița „Revistei politice”*, ultimele patru – șase pagini ale publicației conțin texte de literatură populară sau cultă. În primul an de existență a revistei, doar patru texte populare în proză apar în revistă și ele sunt publicate de S. Fl. Marian, care le clasifică astfel: legende¹³ (două), o tradiție

⁵ „Aurora română”, anul I, nr. 1, august 1881, p. 12–14.

⁶ *Ibidem*, p. 14–16.

⁷ „Aurora română”, anul I, nr. 2, septembrie 1881, p. 21–25.

⁸ „Aurora română”, anul II, nr. 1, ianuarie 1882, p. 2–9.

⁹ În „Aurora română”, anul I, nr. 4, noiembrie 1881, p. 57.

¹⁰ *Idem*, anul II, nr. 3, p. 41–45; nr. 4, p. 56–60.

¹¹ *Idem*, anul II, nr. 6, p. 81–86.

¹² Vezi și: Mihai Lazăr, *Din istoricul presei sucevene – „Revista politică”: preocupări culturale*, în „Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, IV, 1977, p. 205–212.

¹³ S. Fl. Marian, *Poiana Negrii*, în „Revista politică”, Suceava, anul I, 1886, nr. 1, p. 12–16; *Valea lui Pinteia*, *idem*, nr. 9, p. 12–16.

populară¹⁴ și o poveste¹⁵. Interesat de proza folclorică încă de la începutul activității sale de culegător – proiectase în 1869 și tipărirea unui volum de povești¹⁶ –, Marian a privit cu cea mai mare atenție legenda istorică (tradiția istorică), ca și pe cea etiologică, pe care a integrat-o în articolele sale de ornitologie sau despre plante.

În anii următori, publică în revistă tradițiile *Movila lui Răsvan*, *Sas-Vodă* și legendele *Stâlpul Tricolichenilor*, *Pârâul Icoanei*¹⁷. Folcloristul nu este preocupat de transcrierea exactă a legendelor, le prelucrează în stil personal (de aici, prezența neologismelor și a expresiilor cărturărești), dar fără să le altereze conținutul ideatic. Ulterior, folcloristul le retipărește în volumul *Tradiții populare române din Bucovina*, apărut la București, în 1895, însoțite de această dată și de notele în care indică informatorii, localitățile de unde le-a cules și data la care i-au fost comunicate, informații care lipsesc din paginile revistei unde au fost publicate inițial. În câteva note, Marian indică și variante ale unor tradiții populare culese de el, care au fost publicate în germană de Ludwig Adolf Staufe-Simiginowicz, în volumul *Volkssagen aus der Bukowina*¹⁸. Și pentru două dintre tradițiile apărute inițial în „Revista politică”, *Ștefan Vodă și turcii* și *Sas-Vodă*, Marian menționează titlurile variantelor care se regăsesc în volumul lui Staufe.

Semnătura folcloristului bucovinean ori pseudonimul său, S. Ilișeștean, sunt întâlnite mai frecvent în numerele „Revistei politice” din anul 1888, unde publică zece anecdote¹⁹, cinci povești²⁰ și balada populară *Bobîța*²¹. În anul următor, în *Foița* „Revistei politice” Marian mai publică *Fata din Ștergăreni* și *Vitrița*²².

¹⁴ S. Fl. Marian, *Ștefan Vodă și turcii*, în „Revista politică”, anul I, nr. 2, p. 12–16.

¹⁵ *Neaga*, *ibidem*, anul I, nr. 12, p. 18.

¹⁶ Cf. Mircea Fotea, *Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*, București, Editura Minerva, [1987], p. 82. Mai mult, pe baza manuscriselor de povești, datate în perioada 1864–1865 și păstrate în *Fondul memorial și documentar „S. Fl. Marian”*, autorul monografiei consideră că „acestea sunt primele sale culegeri de texte folclorice, care îl situează [pe S. Fl. Marian] în rândul celor dintâi culegători de basme populare românești” (p. 30).

¹⁷ S. Fl. Marian, *Movila lui Răsvan* (legendă), în „Revista politică”, anul III, 1888, nr. 10, p. 14–16; *Stâlpul Tricolichenilor* (legendă), în *ibidem*, anul III, nr. 12, p. 11–12; *Pârâul Icoanei*, *ibidem*, anul IV, 1889 nr. 3, p. 13–15; *Sas-Vodă* (tradițiune), *ibidem*, anul V, nr. 8, p. 7–9.

¹⁸ Ludwig Adolf Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen aus der Bukowina*, Cernowitz, 1885.

¹⁹ S. FL. Marian, *Drum peste mațe*, *Dascălul Pascal*, *Stoian ciobanul*, *Bățul ispittit*, în „Revista politică”, anul III, nr. 2, p. 16; *Ungurul și Sânt-Ilie*, nr. 6, p. 16; *Țiganul și oaia*, nr. 7, p. 16; *Lăsatul secului*, *Pipa țiganului*, *Iușca*, nr. 9, p. 12–13; *Feșterul și românii*, nr. 20, p. 16. Anecdotele apărute în nr. 9 sunt semnate cu pseudonimul S. Ilișeștean, iar anecdota publicată în nr. 20 apare nesemnată. Pe exemplarul de revistă din colecția personală, Marian își trece numele sub text, în creion albastru.

²⁰ S. Fl. Marian, *Pogacea*, în „Revista politică”, anul III, nr. 1, p. 14–16; *Țapul mincinos*, *ibidem*, anul III, 1888, nr. 14, p. 14–16; *Pățeniile unui cioban* (poveste din Ilișești), *ibidem*, anul III, nr. 18, p. 10–12; *Purecii bălțați* (poveste din Căndreni), *ibidem*, anul III, nr. 19, p. 15–16; *Hrizovul mâții* (poveste din Căndreni), *ibidem*, anul III, nr. 20, p. 15.

²¹ *Ibidem*, anul III, nr. 21, p. 13–15.

²² *Ibidem*, anul IV, nr. 6, p. 12–16 și nr. 23, p. 10–12.

Basmul animalier *Hrizovul mâții* face parte din categoria pseudo-etiologiilor, prin care se încearcă a răspunde serios la întrebarea „de ce nu se înțeleg câinele și pisica”. Basmul fantastic *Fata din Ștergăreni*, care se încheie cu formula proprie acestui tip, „Ș-am încălecat pe-o șa / Și v-am spus o minciunea” – negarea directă a veridicității celor povestite, a fost inclus de editorul Paul Leu în volumul *Basme populare românești*²³, ca și *Pogacea*, poveste cu minciuni, ce conține referiri la vechi ritualuri cu caracter ludic, întâlnite și în folclorul copiilor. *Neaga* este o povestire moralizatoare, ce dezvoltă motivul femeii leneșe, iar *Purecii bălțați*, pe care Marian o include și în volumul din 1897, *Răsplata. Povești din Bucovina*²⁴, este o snoavă didactic-moralizatoare, pe tema înșelătorului înșelat („Oricine voiește să-nșele pe altul, adeseori se-nșală pe sine îndoit!”).

În paginile de literatură ale revistei, alături de folcloristul bucovinean, îl mai întâlnim pe I. Pop-Reteganul. Colaborarea acestuia la revista suceveană se concretizează în publicarea *Legendei Maicii Domnului*²⁵, text în versuri aparținându-i folcloristului transilvănean, la care el face comentariul: „Scrisă după cum o păstrai în memorie de tânăr...”. Din culegerile sale, I. Pop-Reteganul mai trimite revistei sucevene șase balade populare²⁶, două avându-l ca personaj pe haiducul Pinte. Publicarea acestora și sugestia lansată în revista „Gutinel”, în 6 noiembrie 1889, de a se realiza o biografie a legendarului haiduc, îl determină pe S. Fl. Marian să noteze observația că un asemenea demers „va putea avea o valoare adevărată când [autorul] își va da silința de-a aduna nu numai datele privitoare la viața lui Pinte, ci totodată și toate legendele, tradițiunile, baladele și alte poezii populare care tratează despre acest viteaz și care provin de la toți românii din Austro-Ungaria”²⁷.

Pentru a nu face concurență periodicului „Gazeta Bucovinei”, „Revista politică” își încetează apariția la 1 aprilie 1891.

„Gazeta Bucovinei”, periodic politic și literar bisăptămânal, a apărut la Cernăuți din 2 mai 1891 până la 6 aprilie 1897 și între 2 aprilie – 1 octombrie 1906. A fost o publicație care, prin paginile literare, se adresa în primul rând cititorului orășean, intelectualului. Conducătorii veniți din Transilvania, în buna tradiție a gazetelor românești tipărite peste munți, periodicul a editat pentru țărani suplimentul literar „Foaia sateanului”, din care au apărut doar opt numere, în perioada 5/12 mai – 29 decembrie 1891, sub directoratul lui Pompiliu Pipoșiu. În paginile suplimentului, s-a publicat atât literatură cultă, „selectată cu grijă din

²³ S. Fl. Marian, *Basme populare românești*, București, Editura Minerva, 1986, 526 p.

²⁴ S. Fl. Marian, *Răsplata. Povești din Bucovina*, Suceava, 1897. Volumul cuprinde opt narațiuni „și nu este reprezentativ pentru repertoriul de povești din zonă” (Mircea Fotea, 1987).

²⁵ Apărută în „Revista politică”, anul IV, nr. 11, p. 9–11.

²⁶ *Pinte Viteazul, Pinte și soru-sa, Nedea și Petrea, Nevasta și hoții*, *ibidem*, anul IV, nr. 22, p. 14–16; *Petru, Frații*, nr. 24, p. 13–14.

²⁷ *Ibidem*, anul IV, nr. 22, p. 15.

periodicele transilvănene sau din cele apărute la Iași și București”²⁸, cât și literatură populară. Cu un foileton literar foarte îngrijit, gazeta a publicat atât texte folclorice inedite, cât și reproduceri din alte periodice sau din volumele de literatură populară nou apărute.

Primul text de literatură populară, apărut în *Foița* „Gazetei Bucovinei” este *Apa trage la matcă și omul la teapă*²⁹, poveste culeasă probabil în ținutul Iașilor, prelucrată și publicată de Elena O. D. Sevastos, care mai trimite redacției trei texte lirice (un cântec de nuntă, unul de jale și unul de cătănie)³⁰.

Apariția, în martie 1892, a primei reviste românești „pentru literatură și tradițiuni populare” „Șezătoarea”, condusă de Artur Gorovei, este consemnată³¹ în paginile *Foiței*, redacția republicând articolul de semnal dedicat noii publicații de revista „Voința națională”.

Mai multe culegeri de lirică populară trimite redacției învățătorul Nicolae Hurju, din Straja. Acestea apar în *Foiță* cu titlul *Poesii poporale din ținutul Rădăuților*³². Ulterior, redacția mai tipărește *Cântece poporale din ținutul Rădăuțului*³³.

După colaborarea episodică la „Aurora română”, preotul Dimitrie Dan are o colaborare mult mai substanțială la „Gazeta Bucovinei”, unde publică două studii de etnografie, *Țiganii din Bucovina*³⁴ și *Lujenii. Biserica, proprietarii moșiei, satul și locuitorii lui*, schiță istorică, topografică și etnografică³⁵. În prima parte a studiului dedicat țiganilor, foarte bogat sub raportul informației și beneficiind, la acel moment, de o bibliografie de raftul întâi, sunt consemnate și două legende care explică numele lor. De altfel, o particularitate a activității sale pe terenul culturii tradiționale a fost constanta documentare pentru elaborarea unor studii monografice despre naționalitățile din Bucovina: *Armenii orientali din Bucovina* (1891), *Lipovenii din Bucovina* (1894), *Evreii din Bucovina* (1897) etc. Dimitrie Dan a realizat lucrări descriptive, în care a dorit să cuprindă cât mai multe aspecte ale vieții și culturii grupurilor etnice din Bucovina. Integrând folclorul în imaginea de ansamblu a naționalităților prezentate, el a realizat „studii de etnografie spirituală foarte înrudite cu cele de folclor”³⁶.

²⁸ Remus Zăstroiu, *Gazeta Bucovinei*, în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, ediția a II a, [București], Editura Academiei Române–Editura Gunivas, 2002, p. 392.

²⁹ În „Gazeta Bucovinei”, anul I, 1891, nr. 56, p. 1–2; nr. 57, p. 1–2; nr. 58, p. 1–2.

³⁰ *Ibidem*, anul II, 1892, nr. 12 (a doua ediție, prima fiind cenzurată), p. 1–2.

³¹ *Ibidem*, anul II, nr. 30, p. 1–2.

³² *Ibidem*, anul II, nr. 35, p. 1, cinci texte; nr. 36, p. 2, opt texte; nr. 58, p. 2., patru texte.

³³ *Ibidem*, anul III, 1893, nr. 6, p. 1, zece texte.

³⁴ Dimitrie Dan, *Țiganii din Bucovina*, cap. I, în „Gazeta Bucovinei”, anul II, nr. 37–38, p. 1–2; nr. 39, cap. II, p. 1–2; nr. 40, cap. III, p. 1–2; nr. 42, cap. IV, p. 1–3; nr. 43, p. 1–2; nr. 44, p. 1–2; nr. 45, p. 2–3; nr. 46, cap. V, p. 2; nr. 47, p. 1; nr. 48, 49, p. 1–2.

³⁵ Dimitrie Dan, *Lujenii Biserica, proprietarii moșiei, satul și locuitorii lui*, *ibidem*, anul III, 1893, nr. 45, p. 1–2; nr. 46, p. 1–3; nr. 48, p. 1–3; nr. 49, p. 1–2.

³⁶ Gh. Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 20.

Preotul Dimitrie Dan mai publică și o mie de *Credințe populare bucovinene*³⁷, (19 foiletone) în mai multe numere din anii 1894 și 1895. Lectura acestora trimite la caracterul enciclopedic al folclorului, înțeles ca sumă de cunoștințe care interesează, în primul rând, pentru funcția practică în viața colectivității. Colecția de credințe populare oferită de Dimitrie Dan ilustrează o categorie folclorică al cărei „caracter enigmatic” o face greu de clasificat. Ca norme de conduită sau ca sentințe, credințele sunt „niște survivals”³⁸, păstrătoare ale gândirii populare doar fragmentar, ele pierzându-și sensurile originare: „Se crede că nu e bine a coase afară până ce răchita n-a înfrunzit”; „Se crede că cel ce citește mâncând uită toate câte a citit”; Se crede că nu e bine a strica cuibul unui cocostârc, căci [atunci] el aduce foc în clonț și aprinde casa” etc. Credințele circulau în satul tradițional ca fragmente ale unor legende superstițioase din care, în timp, a rămas concluzia: „nu este bine”. Aceste „mostre de gândire veche” sunt completate de alte aproape două mii, tipărite în revista „Șezătoarea”, la rubrica *Credinți și superstiții*, de colaboratori din întreg spațiul românesc.

În perioada 1890–1900, S. Fl. Marian este antrenat în elaborarea și publicarea monografiilor etnografice dedicate evenimentelor majore din viața omului – nașterea, nunta, înmormântarea –, dar și sărbătorilor și obiceiurilor, creațiilor folclorice care le ilustrează și le însoțesc în existența satului tradițional. Activitatea lui publicistică în spațiul bucovinean este mult diminuată. Singura dată când folcloristul publică vreun material în „Gazeta Bucovinei” este în ianuarie 1893. Redacția îi tipărește un *Apel literar*³⁹ însoțit de 49 de întrebări referitoare la terminologia populară a speciilor folclorice din zonele etnofolclorice românești, adresat intelectualilor de la sate. Marian era interesat de creațiile folclorice: cântece, cântece bătrânești, cântece haiducești, cântece de leagăn, cântece de cumetrie, cântece de nuntă, doine, cântece cântate de lăutari, hora, strigătura, colinda, plugușorul (uratul), colinda cu steaua, Irozii, Capra, Malanca, bocet, vrajă, farmec, descântec, basm, poveste („Oare cine să fi stârnit, după credința poporului, întâia oară poveștile?”), snoavă, tradiție, legendă, păcălitură, cimilitură, zicală, proverb, pildă, icoană („Cine și cum vorbește în icoane?”), frântură de limbă. Ultima întrebare îl arată preocupat pe S. Fl. Marian să identifice un eventual termen popular pentru literatura populară: „Oare cum s-ar putea numi *literatura poporană* cu un singur cuvânt? Nu cumva are poporul vreun atare termen?”⁴⁰. Intenția sa era ca răspunsurile să le publice „într-un op de sine stătător, dimpreună

³⁷ Dimitrie Dan, *Credințe populare bucovinene adunate de...*, în „Gazeta Bucovinei”, anul IV, 1894, nr. 30, 63, 67, 70, 74, 79, 84, 97, 99, p. 1–2; anul V, 1895, nr. 2, 5, 12, 17, 37, 43, p. 1–2.

³⁸ P. Ursache, *op. cit.*, p. 134.

³⁹ S. Fl. Marian, *Apel literar*, în „Gazeta Bucovinei”, anul III, 1893, nr. 5, p. 2–3. Apelul a fost reluat și în alte publicații: „România musicală”, Suceava, 1893, p. 128–130; „Biserica și școala”, Arad, 1893, p. 27–28, 35–37; „Tribuna”, X, (1893), nr. 18, p. 69; nr. 19, p. 73–74.

⁴⁰ S. Fl. Marian, *art. cit.*, p. 3.

cu toate explicările și exemplele ce sper că mi se vor trimite⁴¹; mai mult, solicita „pe lângă termenii despre care ne-a fost până aici vorba, încă și titlul tuturor colecțiilor de literatură populară, câte au apărut până acum”, rugându-i pe culegători, autori de studii și redactori de publicații să-i trimită lucrările sau măcar titlurile lor. Astfel, cum observa biograful său⁴², planul pe care îl avea era să întocmească o primă bibliografie a folclorului românesc. Punctând încercarea etnografului și folcloristului sucevean de a realiza un instrument de lucru necesar dezvoltării folcloristicii și cercetării ei științifice, Mircea Fotea remarcă: „Deși nu au fost realizate, impresionează profund, și în acest caz, claritatea cu care cercetătorul sucevean își dă seama care sunt cele mai stringente lucrări de care avea nevoie, în acel moment folcloristica română”⁴³.

Foița „Gazetei Bucovinei” publică articolul de semnal⁴⁴ pentru volumul lui S. Fl. Marian, *Vrăji, fermece și desfaceri* (București, 1893), și reproduce *in extenso* introducerea autorului.

Un alt text folcloric, publicat sub titlul *Cosmogonia poporului*⁴⁵ și preluat de „Gazeta Bucovinei” din „Șezătoarea” lui Artur Gorovei, este o legendă dualistă despre facerea lumii, culeasă de învățătorul I. Teodorescu din Cotârğaș (Suceava). Legenda a apărut⁴⁶ în revista fălțiceneană, „sub directa supraveghere a directorului revistei, care a avut grijă să menționeze că n-a mai întâlnit până atunci, la noi, asemenea texte tipărite”⁴⁷, unde a fost tipărită pe două coloane, una în scriere literară, cealaltă în varianta dialectală. *Foița* „Gazetei Bucovinei” republică numai transcrierea literară. Episoadele legendei sunt cele din *Cartea facerii*, dar în relatare nu se mai păstrează solemnitatea biblică. Petru Ursache observă: „Culegerea lui I. Teodorescu este o narațiune plină de episoade palpitante și se citește ca un text umoristic de bună calitate, mai ales în acele pasaje unde tatăl ceresc o face pe meticolosul și atotștiutorul⁴⁸”. Lumea este, în egală măsură, creație a lui Dumnezeu și a diavolului, care apar în creația populară cu caractere complexe, sunt personaje bine individualizate, prin bonomie și umanitate.

Obiceiul de a retipări materiale folclorice din alte publicații românești este continuat cu trei texte în proză. Sub genericul *Snoave din popor*, *Foița* preia din „Vatra”. Foaie ilustrată pentru familie, narațiuni culese de D. Stăncescu:

⁴¹ *Ibidem*, p. 2.

⁴² Mircea Fotea, *op. cit.*, p. 161.

⁴³ *Ibidem*, p. 162.

⁴⁴ *Vrăji, fermece și desfaceri*, în „Gazeta Bucovinei”, anul III, nr. 92, p. 2.

⁴⁵ *Ibidem*, anul III, nr. 99, p. 1–2.

⁴⁶ *Cosmogonia poporului. Facerea lumii*. Legende culese de I. Teodorescu, în „Șezătoarea”. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare, anul II, nr. 5–6, octombrie–noiembrie, 1893, p. 98–105.

⁴⁷ Petru Ursache, „Șezătoarea” în contextul folcloristicii, București, Editura Minerva, 1972, p. 135.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 38.

*Mai mare..., Bucate bune și Pentru boală*⁴⁹. Două snoave îl au ca personaj pe țigan, a treia, pe evreu. Lor le urmează altele⁵⁰, din volumul *Glume și povești*, al aceluiași Dumitru Stăncescu, volum din care mai este retipărită „epistola prefață”, scrisă de Al. Vlahuță. Scriitorul apreciază munca de culegător a lui D. Stăncescu astfel: „Îmi pare bine că frumoasele snoave ale poporului nostru au încăput pe o mână bună. D-ta n-ai stricat nimic din podoaba și arta lor, pentru că n-ai căutat să le dregi, – și știi cât de mulți sunt „meșterii de oraș” care au pus dresuri cu bidineaua pe figura curată, inteligentă și sănătoasă a literaturii noastre populare! D-ta ai înțeles că cel mai mare artist e poporul și ai căutat să-i prinzi snoavele și să le scrii sobru natural, așa cum le-a gândit, așa cum le spune el. Nici nu poate fi un merit literar mai mare în direcția în care, cu atâta hărnicie și pricepere, s-a îndreptat talentul d-tale”⁵¹.

Prin politica de republicare a materialelor de folclor menționate, „Gazeta Bucovinei” a contribuit la cunoașterea literaturii populare din spațiul românesc, a oferit cititorilor o perspectivă asupra începutului și direcțiilor dezvoltării unei noi științe – folcloristica românească.

În revistele bucovinene nu se întîlnesc dezbateri privind teoria, metodologia sau speciile folclorului, problemele privind arta și cultura populară se limitau, în epocă, la descrieri de obiceiuri și consemnarea/publicarea materialelor folclorice culese. Simion Florea Marian, care a avut o activitate publicistică bogată, publică destul de puțin în revistele din Bucovina, preocupat fiind în acel timp, pe bună dreptate, de tipărirea lucrărilor sale în volumele care i-au adus recunoașterea meritelor de întemeietor al științei etnografiei și folclorului nu numai la nivel național, ci și internațional.

---

⁴⁹ În „Gazeta Bucovinei”, anul IV, 1894, nr. 81, p. 1–3.

⁵⁰ *Ibidem*, anul V, 1895, nr. 4, p. 1.

⁵¹ *Ibidem*.

VALORIFICAREA CULTURII POPULARE ÎN BUCOVINA, ÎNTRE ANII 1850 ȘI 1900 (II)

ELENA PASCANIUC

Die Verwertung der Volkskultur in der Bukowina zwischen den Jahren 1850 und 1900

(Zusammenfassung)*

In der kulturellen Entwicklung eines Volkes befindet sich die Folklore in engem Zusammenhang mit den sozialen, politischen, inneren und äusseren kulturellen Verhältnissen. Die Verwertung der Volkskunde war einer der Hauptziele der 48er Revolution. Die Beziehungen der Bukowiner mit den Moldauischen Flüchtlingen trugen zur Entwicklung und Durchsetzung des Nationalbewusstseins bei. Die Gründe, die zur Folkloresammlung und später zur Zusammensetzung von Folkloreanthologien – in der Bukowina, wie in den anderen rumänischen Provinzen – führten, waren: die Suche nach Argumenten für kulturelle Identität, das Lokalpatriotismus, die Verteidigung des geistigen ländlichen Patrimoniums gegen die „Invasion“ der Stadt, die Rettung und Konservierung der Authentizität der Volkslieder, das Interesse für die Folklore als Muster und Inspirationsquelle für das Schaffen einer originellen Literatur. Eine deutliche Anregung für das Erwecken des Interesses an Volkskunde war die Gründung der Gesellschaft für Rumänische Kultur und Literatur im Jahre 1865. Ihr Ziel war die Förderung der nationalen Kultur mit allen Mitteln. Später haben die Publikationen jener Zeit – Lokalblätter, kleine Zeitschriften, jährlich oder nur kurz erscheinende Periodika – grosse Kapitel der Volkskunst gewidmet und eine wahre Bewegung im Sinne der Sammlung und Verwertung der volkskundlichen Elemente geschaffen, aber auch die Entstehung verschiedener folklorischen Beschäftigungen, von Amateurismus zur heute noch aktuellen gelehrten Forschung ermöglicht. Sehr oft entstehen die Beschäftigungen mit der Volkskunde als eine zusätzliche Tätigkeit, als eine Ergänzung eines Hauptberufs: Lehrer oder Priester. Manchmal werden solche Beschäftigungen zu wertvollen, ausschlaggebenden Forschungen, die manchen Forscher – wie z.B. Simeon Florea Marian oder Dimitrie Dan – akademische Bestätigung und Anerkennung bringen. Die Verwertung der Folklore innerhalb des Unterrichts ist auch auf die Teilnahme der Lehrer und der Schüler/Studenten an der Sammlung von Volksliedern zurückzuführen. Im *Programm des gr. or. Ober-Gymnasiums in Suczawa* zwischen den Jahren 1892–1904 werden Semesterarbeiten zu

---

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Folklorethemen erwähnt, die die Schüler schreiben sollten. Zu den Tätigkeiten, die die Volkskunde förderten, gehörten auch die Volkstrachten- und Hausindustrierausstellungen, welche innerhalb grösserer Weltausstellungen (in Paris, Bukarest, Wien) von verschiedenen Kulturgesellschaften organisiert und im letzten Jahrzehnt des 19. Jahrhunderts häufiger wurden.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: die Bukowina, Folklore, Gesellschaft für Rumänische Kultur und Literatur, Volksliedersammlungen.